

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אנף חברה ורוח

המטה לחינוך אזרחי ולחיים משותפים
المقر للتربية المدنية وللحياة المشتركة

המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים

מערך שיעור לחטיבה עליונה לקראת "יום הסובלנות" הבינלאומי

(ההנחיות והמטרות מנוסחות בלשון זכר אך מתייחסות לשני המינים)
מטרות המערך: (בהתאמה למטרות המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים)

1. התלמידים יעסקו בנושא הסובלנות בדרכים שונות: קריאת טקסטים מגוונים, דיון אקטיבי בנושא סובלנות ומימושה בחיי היום יום.
2. התלמידים ינהלו דיון על מקרים בהם הסובלנות מתממשת או נפגעת.
3. התלמידים יציעו דרכים שיש ביכולתם ליישם על מנת להתמודד עם חוסר הסובלנות הקיים במציאות היומיומית.

אוכלוסיית יעד: חט"ב + חט"ע

משך השיעור:

מערך השיעור כולל 3 הצעות לשיעור. כל שיעור יכול להילמד באופן נפרד ובלתי תלוי באחר. חלק הפתיחה: זהה בכל שלושת השיעורים המוצעים. לאחר מכן – שלוש אפשרויות לבחירת המורה. (ניתן לשלב בין השיעורים – לבחירת המורה) – 30-40 דקות כל הצעה.

מהלך הפעילות:

פתיחה: (זהה לכל שלושת השיעורים). 10-15 דק'
המורה יציג בפני הכיתה את המשמעות של יום הסובלנות הבינ"ל.

ה'דצת'!?

יום זה מצויין בכל שנה ב 16.11. יום זה מדגיש את חשיבות ההתייחסות בסובלנות כלפי האחר והשונה והסכנות שבחוסר סובלנות ויחס מפלה ולא שוויוני כפי שנכתב בהצהרת עקרונות הסובלנות של ארגון אונסק"ו:

"סובלנות הינה הרמוניה בין שונות. היא אינה רק חובה מוסרית, אלא גם דרישה פוליטית וחוקית. כדי לחולל מודעות ציבורית, כדי להדגיש את הסכנות שבאי-סובלנות, וכדי לחדש את המחויבות ואת הפעולה למען קידום הסובלנות והחינוך, אנו מכריזים בזאת ש-16 בנובמבר יהיה "יום הסובלנות הבין-לאומי".

[מתוך: אתר המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים](#)

המורה יגדיר לתלמידים מהי סובלנות ומהו ההבדל בינה לבין המושג סבלנות.

סבֵּלְנוּת (patience) – אורך רוח, היכולת להמתין לדבר או להתמיד בדבר.
סוֹבְלָנוּת (tolerance) – הכרה בקיומן ובזכות קיומן של דעות אחרות ושל מוסכמות תרבותיות אחרות.

להרחבת הגדרת משמעות המושג סובלנות ראו הצהרת אונסקו בנספח מספר 1.

כעת יוצעו שלוש פעילויות לבחירת המורה. ניתן לשלב, לחלק – לפי ראות עיניו של המורה.

הצעת פעילות מספר 1: "סובלנות מתוך המקורות"

מהלך הפעילות:

1. המורה מחלק את הכיתה לקבוצות. 2-4 תלמידים בכל קבוצה.
כל קבוצה מקבלת דפי מקורות שעליהם יש שאלות.
2. התלמידים דנים בקבוצות בשני מקורות לבחירתם וכותבים את התשובות לשאלות המופיעות בדפי המקורות.
3. המורה מסתובב בין הקבוצות, עוזר בקריאת מילים קשות, הסבר הקטע.
4. איסוף במליאה ודיון במשמעות הסובלנות וקישור בין המקור לחיי היום יום.
- הקבוצות מציגות את התשובות לשאלות שכתבו.
- המורה מקשר בין התשובות למושג סובלנות.
- המורה מבקש דוגמאות מהשנה האחרונה בסביבה הקרובה והרחוקה לגבי מימוש של סובלנות / אי מימוש של סובלנות שהוא חווה או מימש באופן אישי.
או:
- המורה מבקש מהתלמידים לשתף ולספר על אירועים שחוו, של חוסר סובלנות שגילו אנשים או קבוצות כלפי אחרים.

הערה למורה:

המקורות הם מגוונים ושונים: יהודים, מוסלמים, דתיים, חילוניים ומשקפים פלורליזם תרבותי. ניתן להסב את תשומת ליבם של התלמידים לעובדה כי עצם העובדה שהמקורות השונים מופיעים יחד על הדף יש בכך מן הסובלנות וקבלת השונה.

קטעי המקור נמצאים בנספח 2 וכן בקובץ להדפסה ולחלוקה לתלמידים.

הצעת פעילות מספר 2: "מודדים סובלנות"

להלן שתי הצעות לשימוש באירועים שונות העוסקות ביישום הסובלנות בחיי היום יום. התלמידים קוראים את העמדות המפוזרות ברחבי הכיתה ומגיבים להן.

קובץ אירועים 1 – כמה זה מרגיז אותנו?

יש לפזר את האירועים בחלל הכיתה ולבקש מכל תלמיד:

- לבחור אירוע אחד שמרגיז אותו מאוד, ואירוע שני שאינו מרגיז אותו כלל.
 - או – לסמן עבור כל אירוע בצבע/מדבקה : ירוק – מסכים, צהוב – לא אכפת לי, אדום – לא מסכים.
- להלן האירועים:

אנשים שלא מתחסנים
אנשים הקוראים להפסיק לקנות ולצרוך מוצרים שהופקו בעבודות כפייה ועבדות ילדים
אנשים המפגינים בעד יוצאי אתיופיה
קיום מצעד הגאווה בירושלים
פתיחת מסעדות לא כשרות בשבת
אנשים שמתנגדים לתחבורה ציבורית בשבת
אוהדי קבוצת הכדורגל המתחרה בשלי
אנשים בעלי אמונה דתית השונה משלי

דיון במליאה:

1. איזה אירוע דעתכם הרגיז הכי הרבה את כולם? (המורה יכול לנסח את ההיגדים גם בשאלון גוגל פורמס ולהקרין את תוצאותיו בכיתה או לחילופין בריסטולים התלויים בכיתה והדבקת מדבקות לפי צבעי הרמזור)
2. מדוע בחרת באירוע זה?
3. מה מרגיז אותך באירוע?
4. מהו האירוע איתו אתה מזדהה? שלא מרגיז אותך?

קובץ היגדים 2 – צועדים לקראת סובלנות – גרף אנושי

שלב ראשון:

- המורה מבקש מ- 10 תלמידים לעמוד בשורה.
 - המורה שואל שאלה ועל התלמידים להתקדם צעד קדימה אם ההיגד נכון לגביהם.
- (רשימת ההיגדים נמצאת בנספח 3)

שלב שני:

- לאחר סיום הקראת ההיגדים והתקדמות התלמידים לבקש מהם ולהיווכח לגבי התקדמותם האישית והתקדמות יתר חבריהם לכיתה.
- שלב שלישי: דיון במליאה- שאלות מנחות:
1. מה הרגשתם לאור ההתקדמות או אי ההתקדמות שלכם בגרף האנושי?
 2. מה דעתכם על הנתונים שהוצגו בפניכם?
 3. מדוע לדעתכם ישנו קושי במדינת ישראל לגלות סובלנות אחד כלפי השני?
 4. איך ניתן בכל זאת לקדם חיים משותפים יחדיו לאור הקבוצות השונות המרכיבות את החברה הישראלית?
 5. "קל הרבה יותר לפרק אטום, מאשר דעה קדומה" אמר אלברט איינשטיין- מה דעתכם לגבי אמירה זו?

סיכום השיעור – שלב זה משותף לשתי ההצעות של ההיגדים

המורה יקריא את הסרטון – "אנחנו" – [מופיע בקישור](#)

שאלות:

1. מה עוד אני רוצה לשאול את הקבוצה/הקבוצות?
2. מה הקשר לדעתכם בין הסרטון לכל מה שלמדנו על סובלנות?
3. מה המשמעות של "אנחנו" לדעתכם
4. מהי האחריות שיש לכם – בני הנוער- כדי לקדם סובלנות בכיתה, בחברה, בקהילה, בשכונה, במדינה?

לסיכום:

כוחה של חברה ומדינה נמדד ביכולת לקבל את השונה ולהתייחס אליו בכבוד במדינת ישראל יש קבוצות רבות בעלות דעות, צרכים, העדפות שונים אל יש להתייחס לכולן בכבוד.

משבר הקורונה המחיש יותר מכל כיצד לכל אחד מאיתנו יש השפעה על הסביבה הקרובה והרחוקה ועל האחריות שיש לנו אחד כלפי השני בכל מעשה ואמירה שלנו.

הצעת פעילות מספר 3: "מצטטים סובלנות"

שלב ראשון: הקרנת סרטון

- המורה מקרין סרטון קצר המציג את החברה הישראלית – עד דקה 02:10 – [קישור לסרטון](#)
- המורה יסביר במשפט אחד כי ארגון צמרת הוא ארגון נוער שהוקם בשנת 2005 ושואף לחיזוק האחדות והסובלנות בחברה הישראלית.

שלב שני: דיון בעקבות הסרטון

- מה אתם חושבים על המידע שמוצג בסרטון?
- מהי הביקורת שעולה מתוך הסרטון עלינו כחברה?
- האם החברה שלנו מפולגת ומשוסעת?
- מהן הדרכים שיש ביכולתנו על מנת לחיות יחד?
- מה מקומה של הסובלנות בחברה שלנו?

שלב שלישי:

- המורה מפזר / תולה ציטוטים שונים בנושא סובלנות – מופיע בנספח 4.
- כל תלמיד מתבקש לבחור ציטוט אחד שמשמעותי עבורו, שהוא מסכים או לא מסכים איתו מקשר זאת לסובלנות (ניתן לעשות זאת גם בלוח פדלט באופן מקוון)

שלב רביעי: שיר + סיכום השיעור

המורה משמיע לתלמידים את השיר "שלום בבית" של עקיבא תורג'מן.

שאלות על השיר:

1. מה המסר של השיר לדעתכם?
2. מה הקשר בין סרטון הפתיחה, הציטוטים והשיר?
3. מה תפקידכם בני הנוער בהבאת השלום הבית?

לסיכום:

כוחה של חברה ומדינה נמדד ביכולת לקבל את השונה ולהתייחס אליו בכבוד במדינת ישראל יש קבוצות רבות בעלות דעות, צרכים, העדפות שונים אל יש להתייחס לכולן בכבוד.
משבר הקורונה המחיש יותר מכל כיצד לכל אחד מאיתנו יש השפעה על הסביבה הקרובה והרחוקה ועל האחריות שיש לנו אחד כלפי השני בכל מעשה ואמירה שלנו.

נספחים:

נספח 1: הצהרת עקרונות הסובלנות, אונסקו, 16.11.1995:

משמעות המושג סובלנות

1. סובלנות היא היכולת לכבד ולקבל את השונות בין בני אדם המתבטאת בכל התחומים - תרבותית, דתית, חברתית, לאומית - ולאפשר לכל אדם או קבוצה להביע את דעתו ואמונתו באופן חופשי. ניתן לקדמה באמצעות ידע, פתיחות, תקשורת, חופש הדעה, מצפון ואמנה, זו לא רק חובה מוסרית זוהי גם דרישה פוליטית, וחוקית. הסובלנות היא ערך חיוני נצלה המאפשר קיום של שלום המחליף בין תרבות של מלחמה בתרבות של שלום.

2. סובלנות איננה ויתור, כניעה או התנשאות מאל האחר. סובלנות היא מאל הכלישה אקטיבית המונעת מתוק הכרה בזכויות האדם האוניברסליות וחירותו. בכל מקרה לא יוצדקו כליעה בזכויות האחר. סובלנות היא מאל שנוצרת על ידי היחיד, קבוצות וצמים.

3. המושג סובלנות מכיל בתוכו את האחריות לשמור על זכויות האדם, פלורליזם וכלל פלורליזם תרבותי, דמוקרטיה ושלטון החוק. הסובלנות איננה מאפשרת

4. הסובלנות צריכה לנהוג מתוק כבוד לזכויות האדם ולכן אין פירושה גילוי סובלנות כלפי אי- צדק חברתי או ביטול או החלשה של האמנה האישית.

משמעותה היא קבלת הצובדה שבני האדם באופן טבעי שונים במראה החיצוני, במצבם, בדיבורם וספתם, התנהגותם וצרכיהם, יש להם את הזכות לחיות בשלום ולחיות כפי שהם. כמו כן שלא ייכפו האחד על השני את דעותיהם ואמונותיהם

נספח 2: קטעי מקור ושאלות לדיון

מקור מס' 1: מסכת עירובין, י"ג ב: י-ט"ו

אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל. הללו אומרים **הלכה כמותנו**, והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה **בת קול** ואמרה: "אלו ואלו דברי אלהים חיים". והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן? מפני **שנוחין ועלובין** היו ושונין דבריהן ודברי בית שמאי ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן.

הסבר מילים קשות

- ✓ הלכה כמותנו = אנו הצודקים ולכן יש לפסוק הלכה על פי דעתנו.
- ✓ בת קול = קול / הד / מסר אלוהי
- ✓ שנוחין ועלובין היו = בית הלל היו נוחים לבריות היו מוכנים לוותר על כבודם למען השמירה על כבודם של בית שמאי. למשל, כשהיו בית הלל מלמדים תורה, היו קודם כל מלמדים את הדעה של בית שמאי ורק לאחר מכן את דעתם.

שאלות:

1. הסבר בלשונך מדוע נקבע שההלכה היא כבית הלל?
2. מה ניתן לומר על התנהגותם של אנשי בית הלל?
3. מה פירוש המשפט: "אלו ואלו דברי אלהים חיים"?
4. מה אנחנו לומדים ממשפט זה למציאות חיינו כיום?

(למורה: בת קול משמים קובעת כי שני הצדדים השונים והמנוגדים, עשויים להיות צודקים ונכונים.)

ההחלטה לפסוק הלכה לפי בית הלל היא מפני שבית הלל היו סובלניים בהליכותיהם. זה לא אומר כי דעתם של בית שמאי לא נכונה; אלא כיוון שאינם סובלניים.

מקור מס' 2: ג'ובראן חליל ג'ובראן (משורר סופר וצייר לבנוני, 1883-1931)

".. למדתי שתיקה מהדברנים, סובלנות מחסרי-הסובלנות, ואדיבות מחסרי-האדיבות; עם זאת משונה - אני איני מכיר טובה לאורי אלה..."

שאלות:

1. מיהם אותם המורים שהכותב מציין?
2. מדוע הכותב מציין כי אינו מכיר תודה למורים שלו?
3. הביאו מקרים דומים שגיליתם אתם חוסר סובלנות / חוסר אדיבות והצטערתם על כך
4. כלפי מי יותר קל/קשה לי להראות סובלנות ואדיבות
5. מה ניתן לעשות על מנת לחזק את הסובלנות והאדיבות בעתיד.

מקור מס' 3: בנאדם/ נעם חורב (משורר, פזמונאי, מחזאי, נולד ב 1983)

זה לא עניין של פוליטיקה, תבין -
זה לא קשור לשמאל או ימין
זה לא עניין של גיל או של דת
או איזה פתק תשים בבחירות עוד מעט
זה לא עניין של מה נכון או לא נכון
זה לא קשור לכלכלה או בטחון
זה לבלוע את הרוק ולספור עד חמש
לפני שאתה פותח באש
זה לזכור שהכול כאן גם ככה נפיץ
זה להניח את הנשק לפני שתפציץ
זה לברור כל מילה, לרכך את הלב
לפני שאתה הופך אח לאויב
זה לזכור שאנחנו, כולנו, שונים
יש טירוף שם בחוץ, לא צריך גם בפנים
זה לסגור את הפצע
לעצור את הדם
זה לא עניין של פוליטיקה,
זה עניין של להיות בנאדם.

שאלות:

1. לאיזו שורה מהשיר התחברתם?
2. למה לדעתכם מתכוון המשורר בשורה "לפני שאתה פותח באש"?
3. שתפו במקרה שחוויתם והרגשתם שעליכם "לבלוע את הרוק ולספור עד חמש"?
4. אילו דרכים יכולות לסייע לנו "לברור כל מילה, לרכך את הלב"?
5. איזה משפט נוסף הייתם מצרפים לשיר?

מקור מס' 4: המהר"ל (רבי יהודה ליווא בצלאל, 1520-1609) בתוך: אות באות, מכון הרטמן, תכנית

בארי

"כשנביא דעתנו וטענותינו מבלי להביא גם את טענות החולקים עלינו, יתקבלו דברינו אצל אוהבי האמת באופן חלש, וכוח השכנוע שלהם יהיה מועט, והחשד כלפינו יהיה יותר גדול. וראוי שמי שירצה לברר את האמת, שלא יהיה כועס על בעל מחלוקתו, או שונא לו, אלא ראוי שיהיה מודה לו, חומל עליו ומדבר עימו בנחת..."

שאלות:

1. מה נחשבת עמדה חזקה ומה נחשבת עמדה חלשה.
2. מה צריך לעשות אדם שהוא - "אוהב אמת"?
3. כיצד צריך לנהל מחלוקת?
4. הביאו כללים נוספים שלדעתכם יכולים לסייע בניהול מחלוקת.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח

המטה לחינוך אזרחי ולחיים משותפים
المقر للتربية المدنية وللحياة المشتركة

מקור מס' 5: פסוקים מהקוראן " סורת יוסף " :

آيات قرآنية عن التسامح والعفو في سورة يوسف :ذكر الله تعالى يوسف

נספח מרוכז קטעי קריאה למורה <https://bit.ly/3bqbSqa>

המטה לחינוך אזרחי, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך
רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603533, פקס 02-5603596

נספח 3: שאלות מנחות לגרף אנושי:

הערה חשובה:

יש לקרוא היטב את ההיגדים ולבחור את ההיגדים המתאימים להרכב הכיתה ולאופי בית הספר. ניתן להוסיף היגדים נוספים לדעת המורה בכיתה

1. אני בעד נישואים של זוגות חד מיניים בישראל.
2. הייתי מוכן לגור בדרום תל אביב באזור בו גרים עובדים זרים.
3. הייתי מוכן לעבוד במקום שעובדים בו אנשים בעלי מוגבלות- פיזית או נפשית.
4. אני חושב שלדת היהודית יש מקום מרכזי במדינת ישראל.
5. אני תומך באי גיוסם של בני ישיבות לצה"ל.
6. אין לי בעיה עם מישהו במשפחה שלי יצא עם עולה חדש מאתיופיה.
7. אני חושב שרוב המנהיגים בשלטון (הארצי והמקומי) הם אשכנזים.
8. אני חושב שמי שחי בפריפריה הוא מזרחי.
9. אני חושב שרוב המזרחים הם לא משכילים.
10. הייתי מוכן לגור בשכנות ליד ערבים.
11. אני בעד העדפת יהודים למקומות עבודה, אוניברסיטאות ותפקידים בכירים.
12. אני חושב שהחרדים לא תורמים מספיק למדינה.
13. אני מאמין שמי שחבר בלה פמיליה הוא ימני קיצוני.
14. אני חושב שאסור למיעוטים שונים במדינת ישראל יהיו נציגים בכנסת.
15. הייתי מוכן לגור בשכנות ליד חרדים.
16. הייתי מוכן שרופא ערבי ינתח אותי.
17. הייתי מוכן ללמוד בכיתה מעורבת (עם חרדים, ערבים, נוצרים).

נספח 4: רשימת ציטוטים על סובלנות, מתוך ויקיפדיה

"התוצאה העליונה של החינוך היא הסובלנות." ~ הלן קלר
"מדוע הסובלנות חשובה כל כך? כי היא גורמת לנו לשים לב." ~ פאולו קואלו
"סובלנות נדרשת במקום שבו צפויה פגיעה או אי-נוחות מהתנהגות הזולת על-פי אמונתו. סובלנות מקורה בשורש סבל שפירושו גם לשאת וגם להתענות." ~ אוקי מרושק
"אני מציע להחליף את הסובלנות ברצון כן ועמוק להבין אחד את השני באמת; לבחון מה בכל זאת ניתן ללמוד מגישות אחרות למרות אי-ההסכמה שלי איתן." ~ דניאל טרופר
"הדמוקרטיה אמורה להיות מנת חלקם גם של מי שאינם מאמינים בה. היא מחייבת סובלנות גם כלפי חסרי הסובלנות." ~ השופט אליהו מצא
"מידותיו הטובות של אדם יסודן בהכרתו ובמעשיו, וכלל לא בצבע עורו או בדתו." ג'ובראן חליל ג'ובראן
ואהבת לרעך כמוך (ספר ויקרא, פרק י"ט, פסוק י"ח)
איני מסכים לאף מילה שלך, אבל אני מוכן למות על זכותך לומר אותה (וולטר)
"איזו גיבור שבגיבורים? ... מי שעושה שונא אוהבו:" (אבות דרבי נתן כג)
איזהו מכובד? המכבד את הבריות - מתוך פרקי אבות
דרכו אינה דרכי ודרכי אינה דרכו, אבל שנינו הולכים בעקבות הייעוד שלנו ועל כן אני מכבד אותו." (פאולו קואלו, מתוך "האלכימאי")
יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך. (משנה, מסכת אבות פרק ב' משנה י')
"תן בליבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם" רבי אלימלך מליסנק
"החינוך יטפח הבנה, סובלנות וידידות בין כל העמים והקיבוצים הדתיים והגזעיים, ויסייע למאמץ של האומות המאוחדות לקיים את השלום." ~ ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, סעיף 26

